

העזולה מהסוגיא

בבא קמא לא. - לז:

פרשת וישב ה'תשפ"ד

דף לא

◆ דין קדרין:

• אופני הנזק:

- שלשה קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון ונפל וניזוק, ונתקל השלישי בשני ונפל וניזוק - ביחס לנזקים שהראשון הזיק את השני יש לדון האם 'נתקל פושע' או ש'נתקל לאו פושע', ביחס לנזקים שהשני הזיק את השלישי פשוט שאינו פושע כיון שלא ראה שהראשון נפל וכדלהלן^א.
- שלשה קדרין שהיו מהלכים זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקלו השני והשלישי בראשון ונפלו - יש לדון האם 'נתקל פושע' או דלמא 'נתקל לאו פושע'^ב.

• דיני התשלומים:

- נזק שנגרם מחמת גופו של הראשון או מחמת גופו של השני:
 - לפי הצד ש'נתקל פושע' - חייב כדין אדם המזיק.
 - לפי הצד ש'נתקל לאו פושע':
- באופן שלא יכל לעמוד ולהזהיר - פטור משום שהיה אנוס שלא ראה שהראשון נפל.
- באופן שהיה לו לעמוד (לכו"ע), או באופן שהיה לו להזהיר (לרב נחמן בר יצחק) - חייב כדין אדם המזיק.

הערות

א ראה לעיל [כט א - ב] שלפי דעת אב"י ורבי יוחנן ורבי אלעזר: לרבי מאיר 'נתקל פושע' ולרבי יהודה 'נתקל לאו פושע'. ובדברי הגמ' בסוגיין בדעת רבא נחלקו רש"י ותוס': לרש"י לכו"ע 'נתקל פושע', ולתוס' לרבי מאיר 'נתקל פושע' ולרבי יהודה 'נתקל לאו פושע'.

ב הגמ' מביאה שרב פפא מבאר שהאופן שבו נפלו השני והשלישי מחמת הראשון הוא שהראשון נפל 'כשלדא', ורב זביד מבאר שהראשון נפל 'כחוטרא דסמיותא', ובדברי רש"י משמע שלפי שניהם הכוונה שהראשון נפל לרוחב הדרך והפיל את השני והשלישי, ובדברי תוס' מבואר שלפי רב זביד הכוונה שנפל באלכסון, ורב זביד סובר שבאופן שנפל לרוחב הדרך הראשון אינו חייב בנזקי השלישי, כיון שהשלישי היה צריך לראות שהשני נפל ולהזהר, אבל באופן שנפל באלכסון שהשלישי לא ראה שהשני נפל חייב הראשון חייב בנזקי השלישי.

לקבלת העלון במייל B0527147396@gmail.com

- נזק שנגרם מחמת ממונו של הראשון או של השני (באופן שהראשון או השני הפקירו את הממון לאחר הנפילה):
- לפי הצד ש'נתקל פושע' - חייב כדין בור משום שנחשב 'מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה'.
- לפי הצד ש'נתקל לאו פושע' - פטור משום שנחשב 'מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס'.

דף לב

◆ זה בא בחביתו וזה בא בקורתו ונשברה החבית מחמת הקורה:

- באופן שכל אחד הגיע מכיוון אחר - שניהם פטורים, משום שלשניהם רשות להלך ושניהם הזיקו זה את זה.¹
- באופן שהלכו זה אחר זה:
- באופן שהראשון הלך כדרכו והאחרון מיהר ללכת - הראשון פטור והשני חייב.
- באופן שהראשון עצר:
- באופן שלא הזהיר - הראשון חייב והשני פטור.²
- באופן שהזהיר - הראשון פטור והשני חייב.

◆ דיני שני אנשים שהלכו ברשות הרבים:

- באופן שהזיקו זה את זה - חייבים.
- באופן שהזיקו זה בזה:
- באופן ששניהם הלכו ברשות הרבים - פטורים.
- באופן שאחד רץ ואחד מהלך:
- בערב שבת בין השמשות - פטורים.
- בזמן אחר - באופן שהמהלך ניזוק מהרץ הרץ חייב מפני שהוא שלא ברשות.

◆ דיני חיוב נזיקין וגלות:

- הנכנס לחנותו של נגר ונתזה בקעת:
- באופן שנכנס שלא ברשות:
- באופן שניזוק - ללשון הראשון פטור מארבעה בדברים, ללשון השני והשלישי חייב בארבעה דברים.³
- באופן שמת - פטור מגלות משום שנחשב שוגג קרוב לאונס.

﴿ הערות ﴾

ג תוס' מבארים שרק באופן ששניהם ברשות ושניהם הזיקו זה את זה שניהם פטורים, אבל באופן שהראשון ברשות והשני שלא ברשות ושניהם הזיקו זה את זה (כגון שאחד נמצא ברשותו והשני נכנס לרשותו) השני חייב, וכן באופן ששניהם ברשות ואחד הזיק ואחד לא הזיק (כגון שאחד מהם עצר והשני נתקע בו) חייב המזיק.

הגמ' מבארת שבעל המזיק את אשתו בתשמיש המטה חייב, ולמרות ששניהם ברשות מ"מ הבעל עשה מעשה והאשה לא עשתה מעשה.

ד הגמ' [לא א] מבארת שמדובר באופן שהראשון עמד לפוש משום שהוא משונה (לכו"ע), או באופן שהראשון עמד לכתף והיה צריך להזהיר ולא הזהיר (לרב נחמן בר יצחק), והגמ' [לב א] מוסיפה שמדובר באופן שהקורה הייתה כשלדא, אבל באופן שהקורה לא הייתה כשלדא הראשון פטור והאחרון חייב משום ש'איבעי ליה לסגויי באידך גיסא'.

תוס' מבארים שבזמן ההליכה השני לא יכול לעיין האם הראשון עוצר, ולכן באופן שהקורה אינה כשלדא היה צריך ללכת בתחילת הדרך ב'אידך גיסא', ובאופן שלא עשה כן נחשב פושע, אבל באופן שהקורה כשלדא השני לא צריך ללכת בתחילת הדרך ב'אידך גיסא', ולכן הראשון שעצר נחשב פושע.

ה רש"י ותוס' בפירוש הראשון מבארים שמדובר באופן שהנגר ראה שנכנס ולפי"ז ודאי חייב נזק, והנידון האם חייב בארבעה דברים הוא על צער ריפוי שבת, אמנם תוס' בפירוש השני מבארים שמדובר באופן שהנגר לא ראה שנכנס, ולפי"ז הנידון האם חייב בארבעה דברים הוא לא רק על צער ריפוי שבת אלא גם על נזק.

○ באופן שנכנס ברשות:

- באופן שניזוק - חייב בנזק צער ריפוי שבת ופטור מבושת.
- באופן שמת - ללשון הראשון פטור מגלות משום שנחשב שוגג קרוב למזיד, וללשון השני חייב גלות למרות שנחשב שוגג קרוב למזיד.

○ באופן שנכנס ברשות והגדר אמר לו לצאת ולא יצא - חייב גלות משום שהנגר היה צריך להעלות בדעתו שלא יצא, אמנם באופן שהאדם שנכנס היה השוליה של הנגר פטור מגלות, משום שהנגר לא היה צריך להעלות בדעתו שלא יצא כיון שיש לו אימה ממנו.

• אדם שזרק אבן ולאחר מכן הוציא אדם אחר את ראשו:

○ באופן שניזוק - ללשון הראשון והשני פטור מארבעה דברים משום שנחשב אנוס, ללשון השלישי חייב בארבעה דברים משום שנחשב פושע.

○ באופן שמת - פטור מגלות דכתיב 'ומצא' ודורשים למעט 'ממציא את עצמו'.

• אדם שמחויב מלקות ושליח בית דין הוסיף רצועה ומת - באופן שהמונה טעה במנין חייב גלות משום שנחשב שוגג, ובאופן שהמונה לא טעה במנין נחשב 'שוגג קרוב למזיד'.

• אדם שזרק אבן לרשות הרבים והרג אדם - נחשב 'שוגג קרוב למזיד'.

• אדם שזרק אבן לאשפה:

○ באופן שמצויים שם אנשים - נחשב 'שוגג קרוב למזיד' [ע"פ מאירי].

○ באופן שלא מצויים שם אנשים - פטור מגלות כיון שנחשב לאנוס.

○ באופן שביום לא מצויים אנשים ובלילה מצויים אנשים - חייב גלות כיון שנחשב שוגג.

דף לג

◆ פועל שנכנס לתבוע את שכרו מבעל הבית ונגחו שורו של בעל הבית ומת:

• הקדמה - הגמ' דנה בפועל שדפק על דלתו של בעל הבית ובעל הבית אמר 'איין', ולאחר מכן הפועל נכנס לתבוע את שכרו מבעל הבית ונגחו שורו של בעל הבית ומת, האם נחשב שנכנס ברשות ובעל הבית חייב כופר או דלמא נחשב שנכנס שלא ברשות ובעל הבית פטור מכופר, וכדלהלן.

• באופן שמצויי שבעל הבית יהיה מחוץ לבית - נחשב שנכנס שלא ברשות כיון שכוונת הבעל הבית 'איין' היא 'קום אדוכתך'.

• באופן שלא מצויי שבעל הבית יהיה מחוץ לבית - נחשב שנכנס ברשות כיון שכוונת הבעל הבית 'איין' היא 'עול תא'.

• באופן שלפעמים בעל הבית נמצא מחוץ לבית - לת"ק נחשב שנכנס שלא ברשות כיון שכוונת הבעל הבית 'איין' היא 'קום אדוכתך', לאחרים נחשב שנכנס ברשות כיון שכוונת הבעל הבית 'איין' היא 'עול תא'.

◆ דין שור שהזיק:

• באופן שהזיק שור - תם משלם חצי נזק מגופו, מועד משלם נזק שלם מהעליה.

• באופן שהזיק אדם:

○ לרבנן - דינו כשור שנגח שור'.

הערות

1 הגמ' מבארת שהמקור של רבנן ששור שנגח אדם דינו כשור שנגח שור שתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מהעליה, דכתיב 'או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו' ודורשים ששור שנגח אדם דינו שור שנגח שור. ורבנן סוברים שהמקור ששור שנגח אדם חייב נזק ולא חייב צער ובושת כמו אדם שהזיק אדם, דכתיב 'ואיש כי יתן מום בעמיתו' ודורשים ולא שור בעמיתו. והמקור ששור שנגח אדם חייב נזק ולא חייב ריפוי ושבת דכתיב 'כמשפט הזה

○ לרבי עקיבא - תם משלם נזק שלם מגופו, מועד משלם נזק שלם מהעליה.

• שני שוורים שהזיקו זה את זה:

○ באופן ששני השוורים תמים - השור שהזיק יותר משלם חצי מההפרש בין הנזקים.

○ באופן ששני השוורים מועדים - השור שהזיק יותר משלם את ההפרש בין הנזקים.

○ באופן ששור אחד תם ושור אחד מועד:

▪ לרש"י - מקזיזים את הנזק שעשו זה לזה, ואת שאר הנזק שור תם משלם חצי נזק ושור מועד משלם נזק שלם.

▪ לתוס' - שמים את שווי חצי הנזק של התם ואת שווי הנזק של המועד והשור שחייב יותר משלם את ההפרש.

• דיני שור תם לאחר שהזיק (באופן שהנזק שווה כשווי השור המזיק):

○ לפני העמדה בדין:

▪ לרבי ישמעאל:

• גדר החיוב של שור תם מגופו - 'ושם השור' כלומר שהשור שייך למזיק אלא שהשור משועבד לניזק כאפותקי והמזיק יכול לשלם את הנזק בדמים.

• באופן שהמזיק מכר את השור - חלה המכירה אלא שהניזק גובה את השור מהקונה.

• באופן שהמזיק הקדיש את השור:

○ באופן שחל על השור קדושת דמים - חל ההקדש, ולאחר מכן הניזק יכול לגבות את השור מההקדש והשור

יוצא לחולין, וצריך לשלם פרוטה להקדש כדי שלא יאמרו שהקדש יוצא לחולין ללא פדיון.

○ באופן שחל על השור קדושת הגוף:

▪ לתירוץ הראשון בתוס' - חל ההקדש וההקדש מפקיע את השיעבוד של הניזק.

▪ לתירוץ השני של תוס' - הדין כמו באופן שחל על השור קדושת דמים.

• באופן שהמזיק שחט את השור והפסיד את הניזק - פטור משום שנחשב 'מזיק שיעבודו של חברו'.

• באופן שהניזק מכר את השור או הקדיש את השור - המכירה וההקדש לא חלים כיון שהשור שייך למזיק.

▪ לרבי עקיבא:

• גדר החיוב של שור תם מגופו - 'הוחלט השור' כלומר השור שייך לניזק והמזיק לא יכול לשלם את הנזק בדמים.

• באופן שהמזיק מכר את השור - לא חלה המכירה.

• באופן שהמזיק הקדיש את השור - לא חל ההקדש, אמנם צריך לשלם פרוטה להקדש כדי שלא יאמרו שהקדש

יוצא ללא פדיון.

• באופן שהמזיק שחט את השור והפסיד את הניזק - חייב משום שהשור שייך לניזק.

☞ הערות ☞

יעשה לו' ודורשים ששור שנגח אדם דינו כשור שנגח שור שלא חייב ריפוי ושבתי (ואי אפשר ללמוד פטור ריפוי ושבתי מהפטור של צער ובושת, משום שבצער ובושת אין חסרון ממון אבל בריפוי ושבתי יש חסרון ממון).

ז הגמ' מבארת שהמקור של רבי עקיבא ששור שנגח אדם תם משלם נזק שלם דכתיב 'או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו', ודורשים ששור שנגח אדם דינו כשור מועד שנגח שור שחייב נזק שלם, ודורשים 'כמשפט הזה יעשה לו' שמשלם מגופו ולא משלם מהעליה, והמקור ששור שנגח אדם חייב נזק ולא חייב צער ריפוי שבת ובושת כמו אדם שהזיק אדם, דכתיב 'ואיש כי יתן מום בעמיתו ודורשים ולא שור בעמיתו.

ח הגמ' מבארת שלמרות שמטלטלים לא משתעבדים לבעל חוב, מ"מ יכול הניזק לגבות את השור מהקונה, משום שהשור נחשב אפותקי שבאופן שיש עליו קול גובים אותו מהלקוחות, וכמו עבד שהוא אפותקי שיש עליו קול שבעל חוב יכול לגבות אותו מהלקוחות.

ט נחלקו תירוץ התוס' בביאור הדין שהקדש מפקיע מידי שיעבוד, שלפי התירוץ הראשון בתוס' דין זה נאמר באופן שחל קדושת הגוף ולא באופן שחל קדושת דמים, ולפי התירוץ השני בתוס' דין זה נאמר בין באופן שחל קדושת הגוף ובין באופן שחל קדושת דמים, אמנם התירוץ השני סובר שדין זה לא נאמר בשור שהזיק, משום שרבנן האלימו את השיעבוד של הניזק שהמזיק לא יוכל להפקיע את השיעבוד על ידי הקדש.

• באופן שהניזק מכר את השור או הקדיש את השור - המכירה וההקדש חלים כיון שהשור שייך לניזק.

○ לאחר העמדה בדין - רבי ישמעאל מודה לדברי רבי עקיבא.

• דיני שור מועד לאחר שהזיק - שייך למזיק כיון שצריך לשלם את הנזק מהעליה.

◇ **עדים שהעידו על שור שנגח ביום שני ובאו עדים אחרים והזימו אותם והעידו שהשור נגח ביום ראשון - העדים חייבים לשלם.**

◇ **שור שהזיק ולאחר הנזק בעל חוב תפס את השור - באופן שהשור תם הניזק מוציא את השור מהבעל חוב, באופן שהשור מועד הניזק לא מוציא את השור מהבעל חוב.**

דף לד

◇ דיני שור תם:

• שור תם שהזיק שור ולאחר הנזק השביח או הכחיש המזיק - לרבי ישמעאל המזיק מרוויח ומפסיד כיון שהשור שייך לו, לרבי עקיבא שניהם מרוויחים ומפסידים כיון שהשור שייך לשניהם (באופן שהנזק שווה חצי משווי השור המזיק)².

• שור שהזיק שור ולאחר הנזק השביח או הכחיש הניזק - באופן שהשביח השבח שייך לניזק כיון שהשור שייך לו והמזיק צריך לשלם את הנזק, ובאופן שהכחיש המזיק צריך לשלם את הפחת משום ש'קרנא דתורא קבירא ביה'³.

• באופן שהרג שור ולאחר הנזק פחתה או השביחה הנבילה - באופן שהנבילה השביחה: לרבי מאיר הניזק מרוויח, ולרבי יהודה חולקים. באופן שהנבילה פחתה הפחת שייך לניזק⁴.

◇ **שור שהוציא שן או עין לעבד של האדון - העבד לא יוצא לחירות.**

◇ דיני מקלקל בשבת:

• בכל המלאכות - פטור.

• בחובל ומבעיר:

○ לפירוש הראשון בתוס':

▪ מקלקל גמור - לרבי יהודה פטור, לרבי שמעון חייב.

▪ חובל וצריך לכלבו מבעיר וצריך לאפרו - חייב.

✧ הערות ✧

י תוס' מבארים שלמרות שלפי רבי עקיבא יכול המזיק להזכות את השור נגח ולהפטר מהחיוב משום ש'פלגא נזקא קנסא', מ"מ באופן שלא הודה השור שייך לניזק ולכן יכול למכרו או להקדישו.

יא הגמ' מבארת שבשור תם שהבעל חוב תפס את השור הניזק מוציא את השור ממנו, בין באופן שהבעל חוב קדם לנזק ובין באופן שהנזק קדם לבעל חוב, משום שהשיעבוד של השור לניזק יותר חזק מהשיעבוד של השור לבעל חוב.

יב הגמ' מבארת שלמרות שלפי רבי עקיבא באופן שהשור המזיק השביח השבח שייך לשניהם, מ"מ באופן שהמזיק פיטם את השור נחשב כמו יורד ברשות ומקבל כמו שאדם משלם למפסם לפטם את שורו ובשאר הרווח מתחלקים.

יג רש"י בפירוש הראשון מבאר שהחידוש שבאופן שהשור הניזק השביח צריך המזיק לשלם את הנזק, שלא יכול המזיק לומר לניזק שלא הפסידו כיון שהשור השביח, ורש"י בפירוש השני מבאר שהחידוש שבאופן שהשור הניזק השביח שהמזיק לא צריך לשלם יותר מחצי נזק, כיון שלולי הנזק השור היה משביח יותר.

יד הגמ' מבארת שהמקור של רבי יהודה שבאופן שהנבילה השביחה הניזק והמזיק חולקים, דכתיב 'וגם את המת יחצון' ודורשים שהניזק והמזיק נחשבים שותפים נבילה באופן שהנבילה השביחה, אמנם רבי מאיר שלא דורש כך סובר שהשבח שייך לניזק שהנבילה שיכת לו.

הגמ' מבארת שבין לרבי מאיר ובין לרבי יהודה עיקר הפסוק 'וגם את המת יחצון' נדרש 'פחת שפחתו מיתה מחצין בחי', כלומר ששור תם משלם חצי נזק בכל אופן, כיון שלולי דרשה זו היינו אומרים שהדין של שור תם הוא 'חצו את השור החי וגם את המת יחצון' למרות שלפעמים יצא ששור תם משלם יותר מחצי נזק ולפעמים יצא שלא משלם כלל.

תוס' מבארים שהמקור שבאופן ששור הרג שור והנבילה פחתה הפחת שייך לניזק, שהרי לגבי מועד מבואר לעיל [י ב] שפחת נבילה שייך לניזק, וא"כ כ"ש שגם בשור תם הדין כך כיון שתם קל ממועד, ותוס' [י ב] מבארים שבאופן ששור הרג שור והנבילה פחתה הפחת שייך לניזק ולא אומרים 'קרנא דתורא קבירא ביה' כמו בשור שהזיק שור, משום שבאופן שהשור מת הניזק היה צריך למכור את הנבילה ולא להשהות אותה ברשותו.

○ לפירוש השני בתוס':

- מקלקל גמור - לרבי יהודה פטור. לרבי שמעון: לרבי אבהו חייב, לרבי יוחנן פטור.
- חובל וצריך לכלבו מבעיר וצריך לאפרו - לרבי יהודה פטור, לרבי שמעון חייב^{טז}.

דף לה

◆ פטור קים ליה בדרבה מיניה במזיק:

- הקדמה - יש לדון באדם שחבל באביו ואמו או באדם שהדליק את הגדיש בשבת האם חייב לשלם על החבלה או שפטור משום שיש פטור של 'קים ליה בדרבה מיניה' וכדלהלן.
- באופן שעשה את המלאכה במזיד ואין פטור של 'מקלקל' - יש פטור של 'קים ליה בדרבה מיניה'.
- באופן שעשה את המלאכה בשוגג - יש פטור של 'קים ליה בדרבה מיניה'^{טז}.
- באופן שיש פטור של 'מקלקל' - לרש"י יש פטור של 'קים ליה בדרבה מיניה', לתוס' אין פטור של 'קים ליה בדרבה מיניה'^{יז}.

◆ דיני ספק נגיחה:

- הקדמה - שור תם ושור מועד שרדפו אחר שור ויש ספק איזה שור נגח והניזק תובע מהמזיק לשלם נזק שלם כיון שהמועד הזיק והמזיק טוען שחייב לשלם חצי נזק כיון שהשור התם הזיק יש לדון האם צריך המזיק לשלם וכדלהלן^{יח}.
- האם המזיק צריך לשלם את הממון שהודה שחייב:
 - באופן שהניזק טוען ברי והמזיק טוען ברי - לא צריך לשלם משום שנחשב 'טענו חיטים והודה לו בשעורים'^{יט}.

» הערות «

טו הגמ' בשבת [קו א] מבארת שהמקור של רבי שמעון שמקלקל בחובל ומבעיר חייב הוא, ממילה ומהבערת בת כהן, אמנם רבי יהודה סובר שאי אפשר ללמוד מכך, משום שמילה והבערת בת כהן נחשבים לתיקון כיון שיש בהם 'צורך מצווה', ולפי תוס' בפירוש הראשון באופן שחובל וצריך לכלבו או מבעיר וצריך לאפרו נחשב תיקון וחייב לכו"ע, אמנם לפי תוס' בפירוש השני לא נחשב לתיקון כיון שאין דרך לחבול בשביל לתת את הדם לכלב או להבעיר בשביל האפר, ולכן רבי יהודה פטור ורבי שמעון מחייב, ותוס' בפירוש השני מוסיפים שנחלקו האמוראים בדעת רבי שמעון האם מחייב בחובל ומבעיר רק באופן שיש תיקון קצת, משום שאפשר ללמוד ממילה והבערת בת כהן רק באופן שנחשב צורך קצת (רבי יוחנן), או דלמא מחייב בחובל ומבעיר אפילו באופן שאין תיקון כלל (רבי אבהו).

עוד נחלקו תירוצי התוס' בדעת רבי שמעון לפי רבי אבהו האם חובל ומבעיר חייב באופן שנחשב 'מלאכה שאין צריכה לגופה': לתירוץ הראשון חייב, ולתירוץ השני פטור (ולפי התירוץ השני רבי אבהו מחייב בחובל ומבעיר רק באופן שנחשב 'מלאכה הצריכה לגופה', כגון שחבל באיסורי הנאה שסבר שיכול לתת לכלבו, או מבעיר באיסורי הנאה שסבר שיכול להשתמש באפר).

טז הגמ' מבארת שהמקור של תנא דבי חזקיה שבאופן שעשה את המלאכה בשוגג יש פטור של קים ליה בדרבה מיניה, דכתיב 'ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת' ודורשים יקיש בין מכה אדם למכה בהמה, כמו שמכה בהמה חייב לשלם בין במזיד ובין בשוגג, כך מכה אדם פטור מלשלם בין במזיד ובין בשוגג.

תנא דבי חזקיה מוסיפים ודורשים מהיקש זה שכמו שמכה בהמה חייב לשלם בין במתכוון ובין באינו מתכוון, כך מכה אדם פטור מלשלם בין במתכוון ובין באינו מתכוון, ותוס' מבארים שהכוונה שפטור מדמי הנהרג, כלומר שנחלקו התנאים באדם שהתכוון להרוג את זה והרג את זה: לרבנן חייב מיתה, ולרבי שמעון פטור מיתה, ובדעת רבי שמעון נחלקו התנאים לרבי חייב דמי הנהרג, ולתנא דבי חזקיה לא חייב דמי הנהרג.

תנא דבי חזקיה מוסיפים ודורשים מהיקש זה שכמו שמכה בהמה לא חילקת בין דרך ירידה לדרך עלייה, כך מכה אדם לא תחלוק בין דרך ירידה לדרך עלייה, ורש"י מבאר שלומדים מלימוד זה שכמו שבדרך ירידה שיש חיוב גלות פטור מממון, כך בדרך עלייה שאין חייב גלות פטור מממון, אמנם תוס' מבארים שלומדים מלימוד זה שכמו שרוצח במזיד בדרך עלייה לא לוקחים מהרוצח ממון בשביל לפטור אותו מחיוב המיתה, כך ברוצח במזיד בדרך ירידה לא לוקחים ממון מהרוצח בשביל לפטור אותו מחיוב מיתה (משום שהו"א שרק בדרך עלייה שלא נתנה שגגתו לכפרה לא לוקחים ממון לפטור, אבל בדרך ירידה שנתנה שגגתו לכפרה לוקחים ממון לפטור).

יז רש"י סובר שכמו שיש פטור של 'קים ליה בדרבה מיניה' בשוגג כך יש פטור של 'קים ליה בדרבה מיניה' במקלקל, אמנם תוס' סוברים שרק בשוגג שנחשב לאיסור יש פטור של 'קים ליה בדרבה מיניה', אבל במקלקל שלא נחשב לאיסור אין פטור של 'קים ליה בדרבה מיניה'.

יח בדברי המשנה מבואר שספק זה שייך גם באופן ששני השוורים המזיקים תמים, אלא שאחד מהם הוא גדול ואפשר לשלם מגופו חצי נזק והשני הוא קטן ואי אפשר לשלם מגופו חצי נזק אלא פחות מחצי נזק, וכן ספק זה שייך באופן ששני שוורים (שאחד מהם מועד והשני תם או ששניהם תמים ואחד גדול והשני קטן) הזיקו שני שוורים (אחד גדול והשני קטן) ויש ספק מי הזיק את מי.

יט רש"י מבאר שהטעם ש'טענו חיטים והודה לו בשעורים פטור' משום שהתובע בטענתו חיטים נחשב שמוחל לנתבע על השעורים, ותוס' מבארים 'כיון שהודה לו שאין חייב לו שעורין ומחל לו'.

- באופן שהניזק טוען ברי והמזיק טוען שמא – לא צריך לשלם משום שנחשב 'טענו חיטים והודה לו בשעורים'.
- באופן שהניזק טוען שמא והמזיק טוען בברי – צריך לשלם.
- באופן שהניזק טוען שמא והמזיק טוען שמא – צריך לשלם.
- האם המזיק צריך לשלם את הממון המסופק:
- לרבנן - לא צריך לשלם משום ש'המוציא מחברו עליו הראיה'.
- לסומכוס:
- באופן שהניזק טוען ברי והמזיק טוען ברי:
- לרבי חייא בר אבא - צריך לשלם חצי משום ש'ממון המוטל בספק חולקים'.
- לרב פפא - לרש"י לא צריך לשלם, לתוס' אין הכרח שחולק על רבי חייא בר אבא.
- באופן שהניזק טוען ברי והמזיק טוען שמא - צריך לשלם חצי משום ש'ממון המוטל בספק חולקים'.
- באופן שהניזק טוען שמא והמזיק טוען ברי - צריך לשלם חצי משום ש'ממון המוטל בספק חולקים'.
- באופן שהניזק טוען שמא והמזיק טוען שמא - צריך לשלם חצי משום ש'ממון המוטל בספק חולקים'.
- ◆ **שני שוורים תמין שרדפו אחר שור ויש ספק איזה שור הזיק ולאחר מכן נאבד אחד מהשוורים המזיקים:**
- לרבי ישמעאל - לרש"י גובה את הנזק, לתוס' אינו גובה את הנזק.
- לרבי עקיבא - אינו גובה את הנזק.

פרק רביעי

דף לו

◆ דיני שור תם שנגח וחזר ונגח:

- לרבי ישמעאל שסובר 'יושם השור':
- באופן שהניזק לא תפס את השור - הניזק הראשון קודם לניזק שני משום שנחשבים כבעל חוב.
- באופן שהניזק תפס את השור בשביל לגבות ממנו - הניזק הראשון נחשב לשומר וחייב לשלם על הנזק השני והבעלים לא מפסידים את חלקם²².

✽ הערות ✽

בדברי הגמ' מבואר שבאופן ששני שוורים שרדפו אחר שור אחד והזיקו אותו ויש ספק איזה שור הזיק והניזק תפס את השור מוציאים מידו, אמנם באופן ששני שוורים הזיקו שני שוורים ויש ספק מי הזיק את מי והניזק תפס את השור אין מוציאים מידו.

תוס' מבארים שלמרות שנחלקו התנאים בדין טענו חיטים והודה לו בשעורים האם חייב שבועה, מ"מ לכו"ע פטור מממון.

כ תוס' מבארים שדברי סומכוס נאמרו רק באופן שיש ספק ללא טענותיהם (כגון באופן ששוורים רדפו אחר שור ויש ספק שהזיקו), אבל באופן שיש ספק על ידי טענותיהם (כגון אדם שתבע את חברו שהטלית שלו בש שייכת לו) סומכוס מודה שהמוציא מחברו עליו הראיה.

כא תוס' מבארים שהדין שבאופן שהניזק טוען שמא והמזיק טוען ברי צריך לשלם חצי, נאמר רק באופן שהמזיק מודה במקצת (כגון שמודה שהקטן הזיק), אבל באופן שהמזיק לא מודה במקצת (כגון שור שרדף אחר שור ויש ספק האם השור נגח או שהשור הניזוק ניזק בסלע) לא צריך לשלם משום ש'המוציא מחברו עליו הראיה'.

כב המקור שדברי סומכוס נאמרו באופן שהניזק טוען שמא והמזיק טוען שמא הוא, מדברי המשנה (מו א) 'שור שנגח את הפרה ונמצא עוברת בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע נזק לולד' ומדובר שהניזק טוען שמא והמזיק טוען שמא.

כג בדברי הגמ' מבואר ששור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והנבילה לא שווה כלום ותפסו הניזק בשביל לגבות ממנו, וחזר ונגח שור אחר שוה מאתים והנבילה לא שווה כלום, הניזק השני מקבל מאה והבעלים מקבלים מאה, ובאופן שהשור השני היה שווה מאה והנבילה לא שווה כלום, הניזק השני מקבל חמישים והניזק הראשון מקבל חמישים והבעלים מקבלים חמישים, ותוס' מוסיפים שבאופן שהשור השני היה שווה ארבע מאות והנבילה לא שווה כלום, הניזק השני מקבל מאה והבעלים מקבלים מאה.

• לרבי עקיבא שסובר 'הוחלט השור':

- באופן שהניזק לא תפס את השור - הניזק הראשון נחשב לשותף עם הבעלים ושניהם חייבים לשלם על הנזק השני^י.
- באופן שהניזק תפס את השור בשביל לגבות ממנו:
- לרש"י - הניזק הראשון נחשב לשומר ולאחר שהזיק משלם מחלקו לשני והבעלים לא מפסידים את חלקם.
- לתוס' - הניזק הראשון נחשב שותף עם הבעלים ושניהם חייבים לשלם על הנזק השני^י.

◆ דין התוקע לחברו:

- לפי הצד הראשון בתוס' (שת"ק מיקל ורבי יהודה מחמיר):
 - בעני - לת"ק נותן סלע, לרבי יהודה נותן יותר מסלע.
 - בעשיר - לת"ק נותן פחות ממנה, לרבי יהודה נותן מנה.
- לפי הצד השני בתוס' (שת"ק מחמיר ורבי יהודה מיקל):
 - בעני - לת"ק נותן סלע, לרבי יהודה נותן פחות מסלע.
 - בעשיר - לת"ק נותן יותר ממנה, לרבי יהודה נותן מנה.

◆ האם 'כסף' הכוונה לכסף צורי או כסף מדינה:

- בתורה (כגון פדיון הבן) - כסף צורי.
- בדברי רבנן - סלע הוא כסף מדינה, ושאר מטבעות כסף צורי^י.

דף לז

◆ דיני שור מועד:

- שור שנגח שלשה שוורים:
 - לרב זביד - נעשה מועד לכל הבהמות^י.
 - לרב פפא:
 - באופן שכל השוורים היו קטנים - נעשה מועד לשוורים קטנים.
 - באופן שחלק מהשוורים היו קטנים וחלק גדולים - נעשה מועד לשוורים.
- שור שנגח שור חמור וגמל - נעשה מועד לכל הבהמות^י.

⊕ הערות ⊕

כד תוס' מבארים שדין זה נאמר רק באופן שיש ביד הניזק הראשון להביא עדים ולזכות בבית דין, ומימלא הניזק הראשון צריך לשמור על השור ובאופן שלא שמר צריך לשלם על הנגיחה, אבל באופן שאין בידו להביא עדים ולזכות בבית דין, לא נחשב לשותף ולא צריך לשמור על השור ומימלא באופן שנגח לא צריך לשלם על הנגיחה.

כה תוס' סוברים שלפי רבי עקיבא באופן שהניזק תפס את השור אינו נחשב לשומר משום ש'הוחלט השור' והשור ברשותו, והמזיק והניזק הראשון צריכים לשמור על השור בשותפות.

כו בדברי הגמ' מבואר שלפי ת"ק שהתוקע לחבירו נותן סלע הכוונה לסלע מדינה, ותוס' מבארים שלפי רבי יהודה שהתוקע לחבירו נותן מנה הכוונה לכסף צורי. כז בדברי הגמ' מבואר שדברי רב זביד נאמרו רק בסתמא, אבל באופן שיש הוכחה שהשור אינו מועד לשאר הבהמות כגון שהעבירו לפניו בהמות אחרות ולא נגחם נעשה מועד לשוורים, ותוס' מוסיפים שה"ה באופן שבשעת הנגיחות שנגח את השור היו לפניו בעלי חיים אחרים ונגח רק את השור, מוכח שנעשה מועד לשוורים ולא לשאר הבהמות.

כח הגמ' מסתפקת בשור שנגח שור שור חמור וגמל, האם נעשה מועד רק לשוורים משום שהשור השלישי מתייחס אחר השוורים הראשונים, או דלמא נעשה מועד לכל הבהמות כיון שהשור השלישי מתייחס אחר החמור והגמל. וכן הגמ' מסתפקת בשור שנגח חמור וגמל שור שור, האם נעשה מועד לכל הבהמות כיון שהשור הראשון מתייחס אחר החמור והגמל, או דלמא נעשה מועד רק לשוורים משום שהשור הראשון מתייחס אחר השור השני והשלישי.

• שור שנגח שלשה אנשים:

- לרב זביד - נעשה מועד לאנשים ושוורים^{כט}.
- לרב פפא - לת"ק נעשה מועד לאנשים, לסומכוס נעשה מועד לאנשים ושוורים.

◆ דיני מועד לסירוגין:

- שור שנוגח ביום ט"ו בחודש - נעשה מועד בשלש פעמים, משום ש'היום' הוא סיבת הנגיחה וצריך שלש ימים^ל.
- שור שנוגח לאחר כ' יום - נעשה מועד בארבע פעמים, משום ש'הדילוג' הוא סיבת הנגיחה וצריך שלש דילוגים^{לא}.
- שור שנגח ביום ט"ו בחודש זה וט"ז בחודש זה וי"ז בחודש זה וכן הלאה - לרב נעשה מועד בשלש פעמים משום ש'היום' גורם, לשמואל נעשה מועד בארבע פעמים משום ש'הדילוג' גורם^{לב}.

◆ דיני שור הקדש:

- שור הקדש שנגח שור של ישראל - פטור.
- שור של ישראל שנגח שור של הקדש:
 - לתנא קמא - פטור^{לד}.
 - לרבי שמעון בן מנסיא - תם ומועד חייב נזק שלם משום שאינו 'שור רעהו'^{לד}.

✧ הערות ✧

כט הגמ' מביאה שלפי רב זביד נחלקו ת"ק וסומכוס בשור שהיה מועד לאדם ובהמה וחזר מבהמה: לת"ק החזרה מועילה, ולסומכוס החזרה לא מועילה משום שאם מועד לאדם כ"ש שמועד לבהמה.

ל תוס' מוסיפים ששור שנגח שלש פעמים בשבת, נחשב ש'היום' גורם ולכן נעשה מועד לאחר שלש שבתות (רש"י מבאר שסיבת העדאה של שבת היא שהשור בטל ממלאכה וזחה עליו דעתו, ותוס' מבארים שסיבת העדאה של שבת היא שרואה את האנשים במלבושים אחרים ונראים לו כאנשים זרים).

לא תוס' מוסיפים ששור שנגח ביום א' וביום ב' לא נגח, וחזר נגח ביום ג' וביום ד' לא נגח, וכן הלאה, נעשה מועד רק לאחר ארבעה נגיחות משום ש'הדילוג' גורם.

לב רש"י מוסיף שרב ושמואל נחלקו גם באופן ששור ראה שור ונגח, ראה שור ולא נגח, ראה שור ונגח, וראה שור ולא נגח, שלרב נעשה מועד לאחר שלש פעמים ולשמואל נעשה מועד לאחר ארבע פעמים, אמנם תוס' סוברים שבאופן זה לכו"ע נעשה מועד לאחר שלש פעמים.

לג המשנה מבארת שהמקור של תנא קמא ששור של ישראל שנגח שור של הקדש פטור דכתיב 'שור רעהו' ודורשים ולא שור של הקדש, וכן ולומדים מדרשה זו ששור של הקדש שנגח שור של ישראל פטור כיו שאינו 'רעהו'.

לד רש"י בפירוש הראשון מבאר שהמקור של רבי שמעון בן מנסיא ששור הקדש שנגח שור של ישראל פטור, דכתיב בשור תם 'שור איש' ודורשים ולא שור הקדש וכן כתוב במועד 'הוועד בבעליו' ודורשים ולא שור הקדש, והמקור של רבי שמעון בן מנסיא ששור של ישראל שנגח שור של הקדש תם ומועד חייב נזק שלם דכתיב 'רעהו' לגבי תם, ואם התורה הייתה רוצה לפטור תם ומועד הייתה כותבת את 'רעהו' לגבי מועד, והיינו יודעים שאם מועד פטור כ"ש שתם חייב, אלא ע"כ כוונת הפסוק 'רעהו' שבין תם ובין מועד חייבים נזק שלם.

רש"י בפירוש השני מבאר שהמקור של רבי שמעון בן מנסיא ששור הקדש שנגח שור של ישראל פטור הוא מהדרשה של 'רעהו', ולמרות שלענין שור של ישראל שנגח שור של הקדש דורשים מ'רעהו' שבין תם ובין מועד חייבים נזק שלם, מ"מ לענין שור של הקדש שנגח שור של ישראל דורשים שבין תם ובין מועד פטורים.